

ÔN TẬP
NGUYÊN LÝ – CHI TIẾT MÁY
Phần 2: CHI TIẾT MÁY

I. Những vấn đề cơ bản về thiết kế máy.

- Tính công nghệ
- Tính kinh tế.
- Tải trọng (tĩnh, động, va đập)
- Các loại ứng suất.

Ứng suất lớn nhất $\sigma_{\max}$,

Ứng suất nhỏ nhất $\sigma_{\min}$,

Ứng suất trung bình σ_m ; $\sigma_m = (\sigma_{\max} + \sigma_{\min}) / 2$,

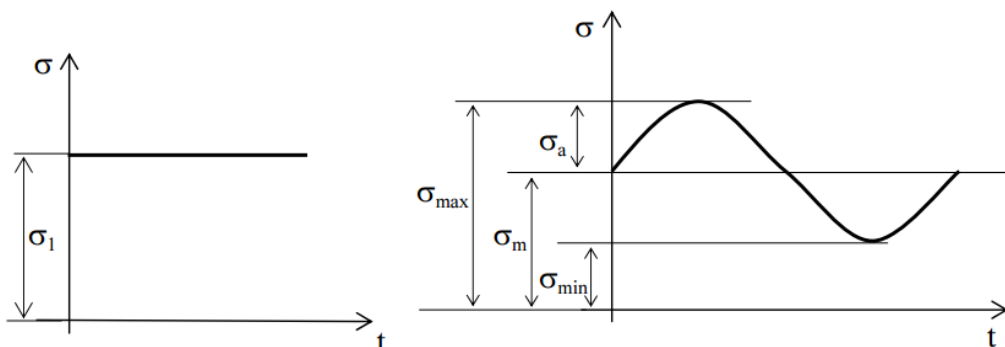
Biên độ ứng suất σ_a ; $\sigma_a = (\sigma_{\max} - \sigma_{\min}) / 2$,

Hệ số chu kỳ ứng suất r ; $r = \sigma_{\max} / \sigma_{\min}$,

hoặc $r = \sigma_{\min} / \sigma_{\max}$, khi $\sigma_{\min} = 0$.

Tương ứng với các tải tác dụng, ứng suất được phân thành các loại:

- + Ứng suất kéo, ký hiệu là σ_k ,
- + Ứng suất nén, ký hiệu là σ_n ,
- + Ứng suất uốn, ký hiệu là σ_u ,
- + Ứng suất tiếp xúc, ký hiệu là σ_{tx} , hoặc σ_H ,
- + Ứng suất đập, ký hiệu là σ_d ,
- + Ứng suất xoắn, ký hiệu là τ_x ,
- + Ứng suất cắt, ký hiệu là τ_c .

$$\sigma_H = Z_M \sqrt{\frac{q_n}{2\rho}} \quad Z_M = \sqrt{\frac{2E_1E_2}{\pi[(1-\mu_1^2)E_1 + (1-\mu_2^2)E_2]}}$$

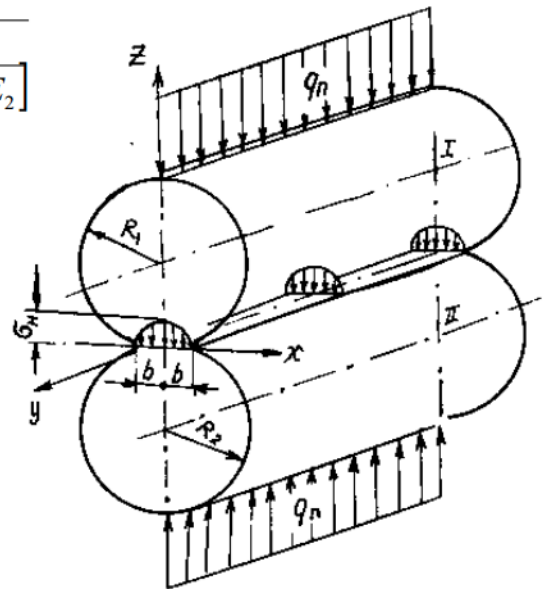
q_n - Cường độ tải trọng pháp

ρ - bán kính cong tương đương

$$\rho = \frac{R_1 R_2}{(R_2 \pm R_1)}$$

E - Mô đun đàn hồi của vật liệu

μ - Hệ số Poát-xông

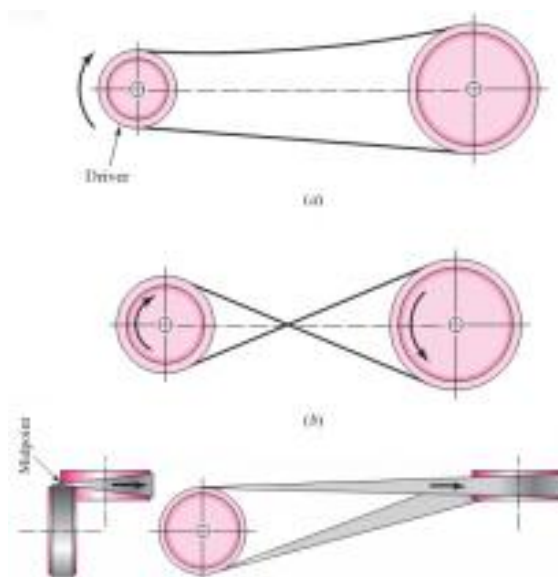

$$\sigma_m = \frac{\sigma_{\max} + \sigma_{\min}}{2}$$

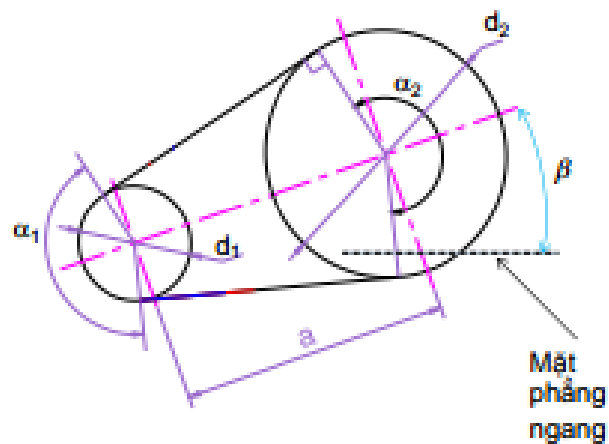
$$\sigma_a = \frac{\sigma_{\max} - \sigma_{\min}}{2}$$

$$r = \frac{\sigma_{\min}}{\sigma_{\max}}$$

II . Truyền động đai.

Thông số và quan hệ hình học

- β - góc nghiêng của bộ truyền

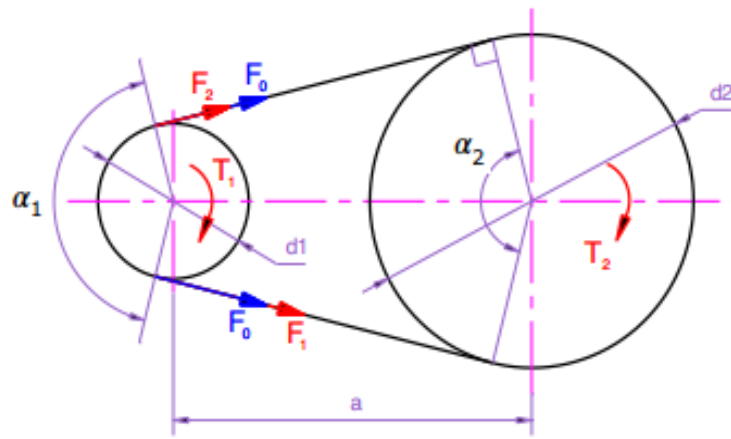
- $\alpha_1 = 180^\circ - 2\gamma$
- $\alpha_2 = 180^\circ + 2\gamma$
- $\sin \gamma = \frac{d_2 - d_1}{2a}$
- $\alpha_1 > 150^\circ \rightarrow \gamma < 15^\circ$

Chiều dài đai

$$L = \alpha_1 \frac{d_1}{2} + \alpha_2 \frac{d_2}{2} + 2a \cos \gamma$$

$$L \approx 2a + \frac{\pi(d_1 + d_2)}{2} + \frac{(d_2 - d_1)^2}{4a}$$

$$a \approx \frac{1}{4} \left[L - \frac{\pi(d_1 + d_2)}{2} + \sqrt{\left[L - \frac{\pi(d_1 + d_2)}{2} \right]^2 - 2(d_2 - d_1)^2} \right]$$

Lực tác dụng

Quan hệ giữa F_0, F_1, F_2

$$F_1 = F_0 + \frac{1}{2}F_t = \frac{\lambda}{\lambda - 1}F_t \quad \rightarrow \quad F_t = 2F_0 \frac{\lambda - 1}{\lambda + 1}$$

$$F_2 = F_0 - \frac{1}{2}F_t = \frac{1}{\lambda - 1}F_t$$

Với $\lambda = e^{f\alpha_1}$

Lực căng phụ

$$F_v = q_m v^2$$

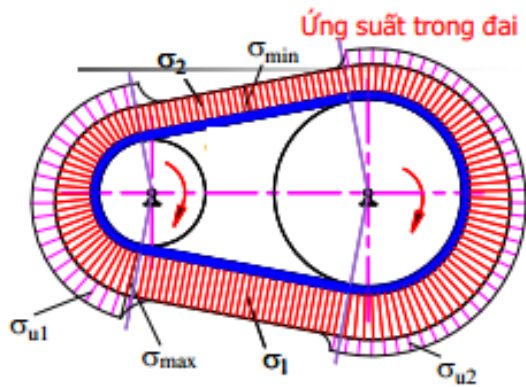
- ✓ Lực căng phụ có giá trị như nhau trên tất cả các tiết diện đai
- ✓ Lực căng phụ làm giảm tác dụng của lực căng ban đầu F_0

Phương trình cân bằng momen

$$(F_1 - F_2) \frac{d_1}{2} = T_1$$

$$F_t = \frac{2T_1}{d_1} \Rightarrow F_t = F_1 - F_2$$

• Biểu đồ ứng suất trong đai

$$\sigma_{max} = \sigma_1 + \sigma_{u1} = \frac{\lambda}{\lambda - 1} \sigma_t + \sigma_v + \sigma_{u1}$$

$$\psi = \frac{F_t}{2F_0} = \frac{\sigma_t}{2\sigma_0}$$

ψ : hệ số kéo

Hiệu suất $\eta = \frac{P_2}{P_1}$

Ứng suất căng ban đầu

$$\sigma_0 = \frac{F_0}{A} \quad A: \text{diện tích tiết diện đai}$$

Ứng suất kéo trên nhánh chủ động (nhánh căng)

$$\sigma_1 = \frac{F_1 + F_v}{A} = \frac{\lambda}{\lambda - 1} \frac{F_t}{A} + \frac{F_v}{A} = \frac{\lambda}{\lambda - 1} \sigma_t + \sigma_v$$

Ứng suất kéo trên nhánh bị động (nhánh trùng)

$$\sigma_2 = \frac{F_2 + F_v}{A} = \frac{1}{\lambda - 1} \frac{F_t}{A} + \frac{F_v}{A} = \frac{1}{\lambda - 1} \sigma_t + \sigma_v$$

Tỷ số truyền

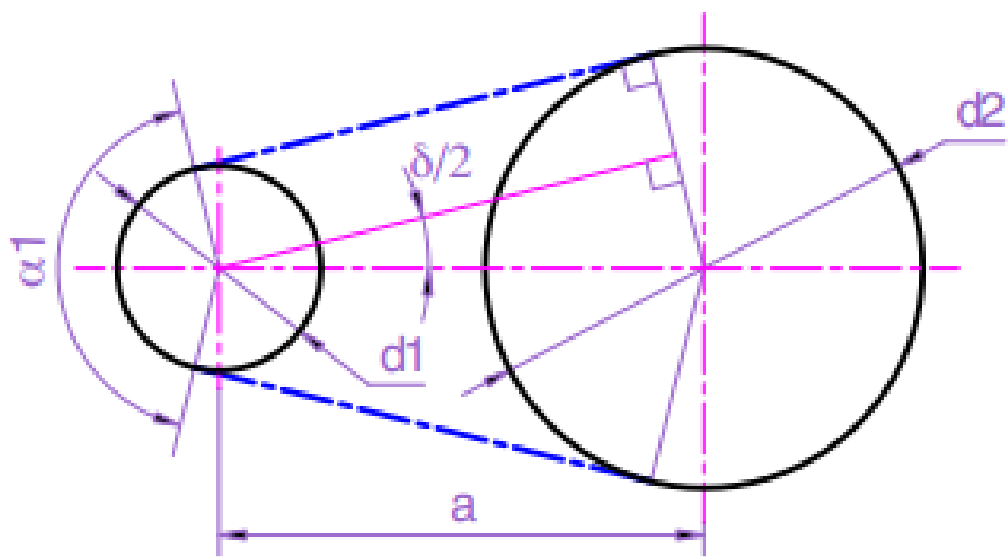
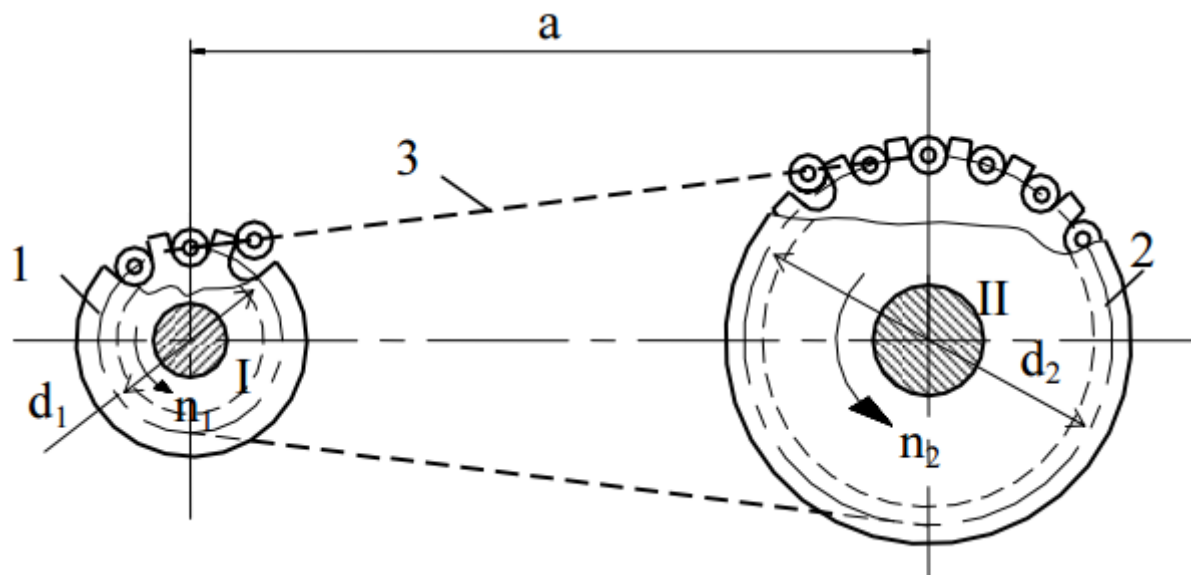
$$\epsilon = \frac{v_1 - v_2}{v_1} = 1 - \frac{d_2 n_2}{d_1 n_1} \Rightarrow u = \frac{n_2}{n_1} = \frac{d_1}{d_2(1 - \epsilon)}$$

ϵ : hệ số trượt

u phụ thuộc vào ϵ

Số lần uốn đai trong một giây: $i = v/L \square \square i_{max} = 3...5(\text{đai dẹt}), =10(\text{đai thang})$.

III . Truyền động xích.

a : khoảng cách trục

Quan hệ hình học a, z_1, z_2, p, x

$$L \approx 2a + \frac{\pi(d_1 + d_2)}{2} + \frac{(d_2 - d_1)^2}{4a}$$

$$x \approx \frac{z_1 + z_2}{2} + \frac{2a}{p} + \frac{(z_2 - z_1)^2}{4\pi^2 a} p = L/p$$

$$a \approx \frac{p}{4} \left[x - \frac{z_1 + z_2}{2} + \sqrt{\left(x - \frac{z_1 + z_2}{2} \right)^2 - 2 \left(\frac{z_2 - z_1}{\pi} \right)^2} \right]$$

$$F_t = 2.T1/d1$$

Tải trọng tác dụng trong bộ truyền

F_1 - Lực căng trên nhánh chủ động.

F_2 - Lực căng trên nhánh bị động.

Điều kiện cân bằng đĩa xích

$$F_t = F_1 - F_2$$

Tải trọng tác dụng trong bộ truyền

Lực ly tâm -> lực căng phụ

$$F_v = q_m v^2$$

Khi làm việc

- Nhánh bị động (trùng): $F_2 = F_o + F_v$
- Nhánh chủ động (căng): $F_1 = F_t + F_2$

Lực tác dụng lên trục

do lực vòng F_t và trọng lượng của xích gây ra

$$F_r = k_x F_t$$

k_x hệ số kể đến trọng lượng xích (phụ thuộc góc nghiêng)

Vận tốc và tỷ số truyền

Vận tốc trung bình của xích

$$v = \frac{zpn}{60000}$$

$$v = v_1 = \frac{z_1 p n_1}{60000} = v_2 = \frac{z_2 p n_2}{60000}$$

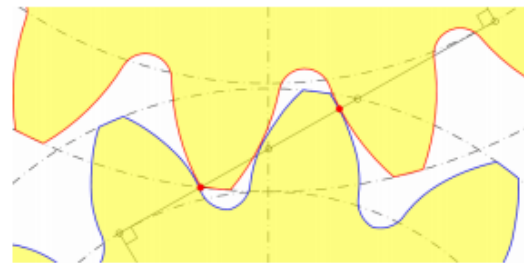
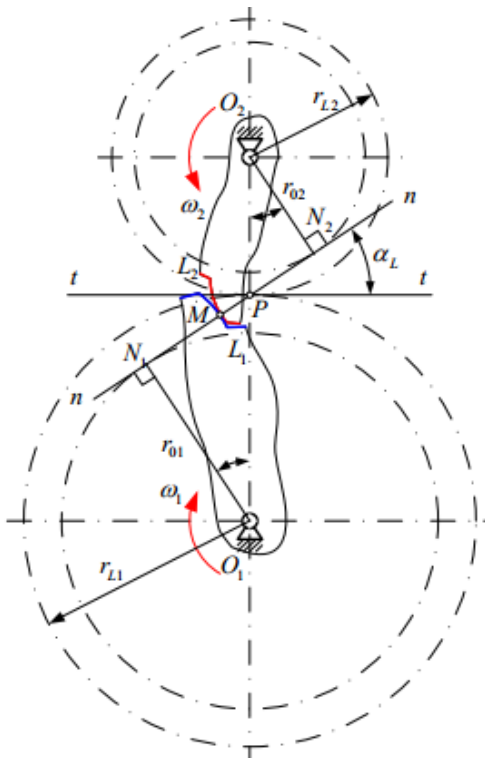
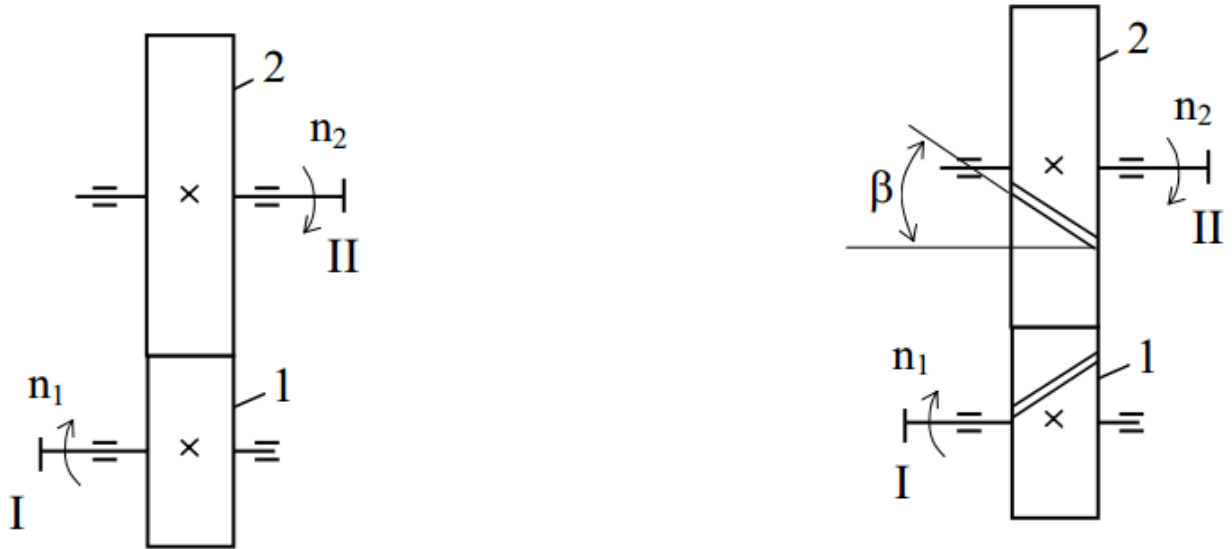
Tỷ số truyền trung bình

$$u = \frac{n_1}{n_2} = \frac{z_2}{z_1}$$

Chọn số răng đĩa xích nhỏ, $z_1 = 29 - 2.u \geq 19$. Tính $z_2 = u.z_1$.

Tính đường kính của đĩa xích, $d_1 = p \cdot x / \sin(\pi/z_1)$; $d_2 = u.d_1$.

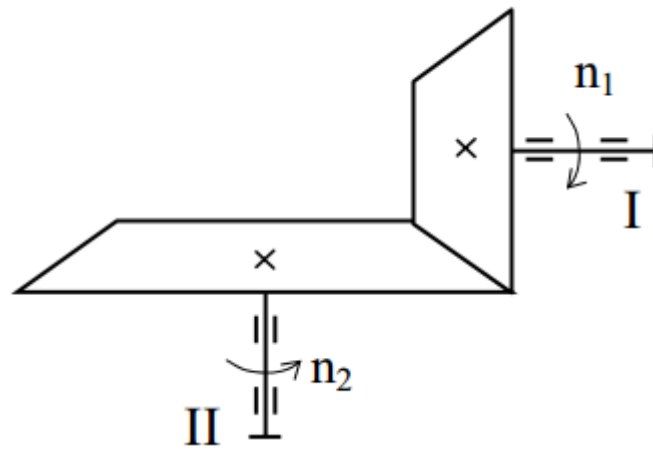
IV . Truyền động bánh răng.

- Định lý cơ bản về ăn khớp:

Để tỉ số truyền cố định, đường pháp tuyến chung của một cặp biên dạng phải luôn cắt đường nối tâm tại một điểm cố định

Các thông số ăn khớp

Modun

BRT răng thẳng $m = \frac{p}{\pi}$ p : bước răng

BRT răng nghiêng

modun pháp $m_n = \frac{p_n}{\pi}$

modun ngang $m_t = \frac{p_t}{\pi}$ $p_t = p_n \cos \beta$

β : góc nghiêng răng

m, m_n được tiêu chuẩn hóa

- Góc profin răng : α ($20^\circ, 25^\circ, \dots$)

Thường dùng $\alpha = 20^\circ$

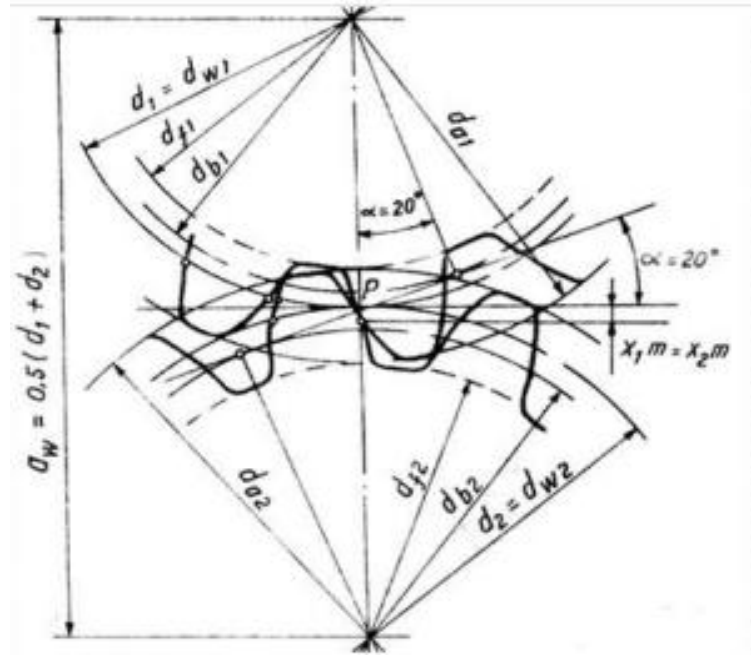
- Số răng: $Z_1 > 17$

$$Z_2 = uZ_1$$

- Góc nghiêng β

$\beta = 8^\circ \div 20^\circ$ bánh răng nghiêng

$\beta = 20^\circ \div 40^\circ$ bánh răng chữ V

- Đường kính vòng chia

$$d_i = m_i Z_i = \frac{m \cdot Z_i}{\cos \beta}$$

- Đường kính vòng đỉnh và chân răng

$$d_{a_i} = d_i + 2(a + x_i - \Delta y)m$$

$$d_{f_i} = d_i - (2,5 - 2 \cdot x_i)m$$

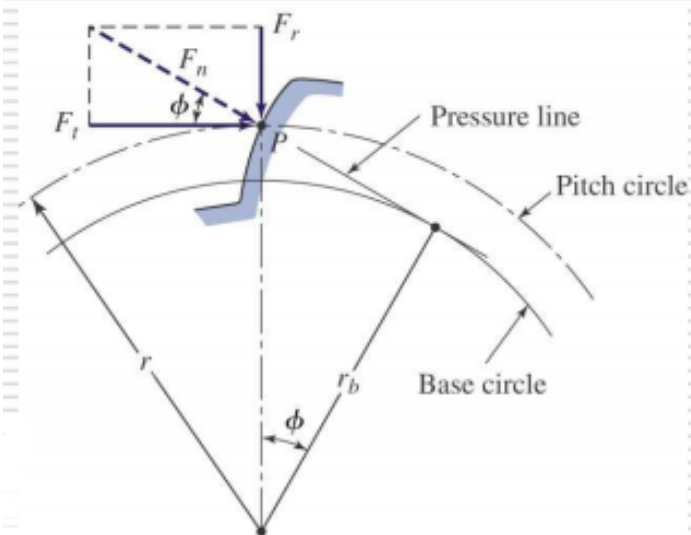
- Khoảng cách trục chia

$$a = \frac{|d_1 \pm d_2|}{2} = 0,5 \cdot \frac{m \cdot (Z_2 \pm Z_1)}{\cos \beta}$$

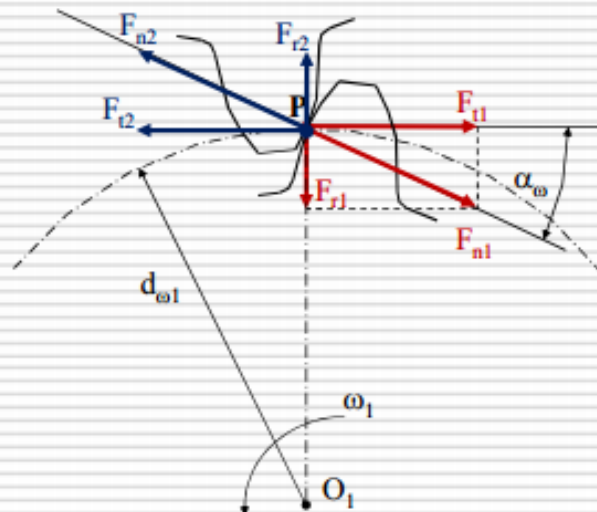
Tỷ số truyền, ký hiệu là u , $u = n_1/n_2 = d_2/d_1 = z_2/z_1$.

Hiệu suất truyền động η ; $\eta = P_2 / P_1$.

Lực tác dụng lên các răng khi ăn khớp

Trường hợp BR trụ răng thẳng

Trường hợp BR trụ răng thẳng

Xét BR chủ động BR1

$$\vec{F}_{n1} = \vec{F}_{t1} + \vec{F}_{r1}$$

$\vec{F}_{t1}$ **lực vòng** trên br1 (bánh chủ động)

- Phương tiếp xúc với vòng lăn
- Hướng ngược chiều quay ω_1
- Độ lớn $F_{t1} = \frac{2.T_1}{d_{\omega 1}}$

- Hướng: hướng tâm
- Độ lớn $F_{r1} = F_{t1} \operatorname{tg} \alpha_{\omega}$

$$\longrightarrow F_{n1} = \frac{F_{t1}}{\cos \alpha_{\omega}}$$

Xét BR bị động BR2

$$\vec{F}_{n2} = \vec{F}_{r2} + \vec{F}_{r2}$$

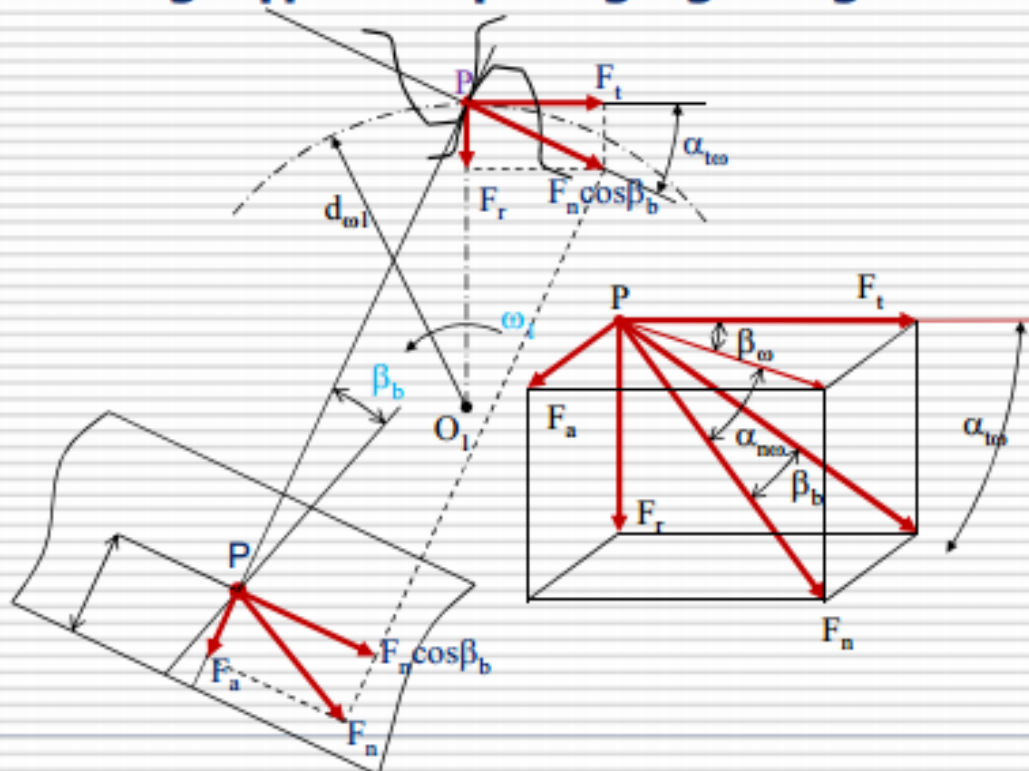
Các lực $\vec{F}_{n2}; \vec{F}_{r2}; \vec{F}_{r2}$ có cùng giá trị nhưng ngược chiều với $\vec{F}_{n1}; \vec{F}_{t1}; \vec{F}_{r1}$

$$F_{t1} = F_{t2} = \frac{2T_1}{d_{\sigma 1}}$$

$$F_{r1} = F_{r2} = F_{t1} \operatorname{tg} \alpha_{\omega}$$

$$F_{n1} = F_{n2} = \frac{F_{t1}}{\cos \alpha_{\omega}}$$

Trường hợp BR trụ răng nghiêng

$\vec{F}_{a1}$ **lực dọc trục** trên br1

- Phương dọc trục
- Hướng vào mặt làm việc của răng
- Độ lớn $F_{a1} = F_{t1} \operatorname{tg} \beta_{\omega}$

$$\Rightarrow F_{n1} = \frac{F_{t1}}{\cos \alpha_{n\omega} \cos \beta_{\omega}}$$

Xét BR chủ động BR1

$$\vec{F}_{n1} = \vec{F}_{t1} + \vec{F}_{r1} + \vec{F}_{a1}$$

$\vec{F}_{t1}$ **lực vòng** trên br1 (bánh chủ động)

- Phương tiếp xúc với vòng lăn
- Hướng ngược chiều quay ω_1
- Độ lớn $F_{t1} = \frac{2 \cdot T_1}{d_{\omega 1}}$

$\vec{F}_{r1}$ **lực hướng tâm** trên br1

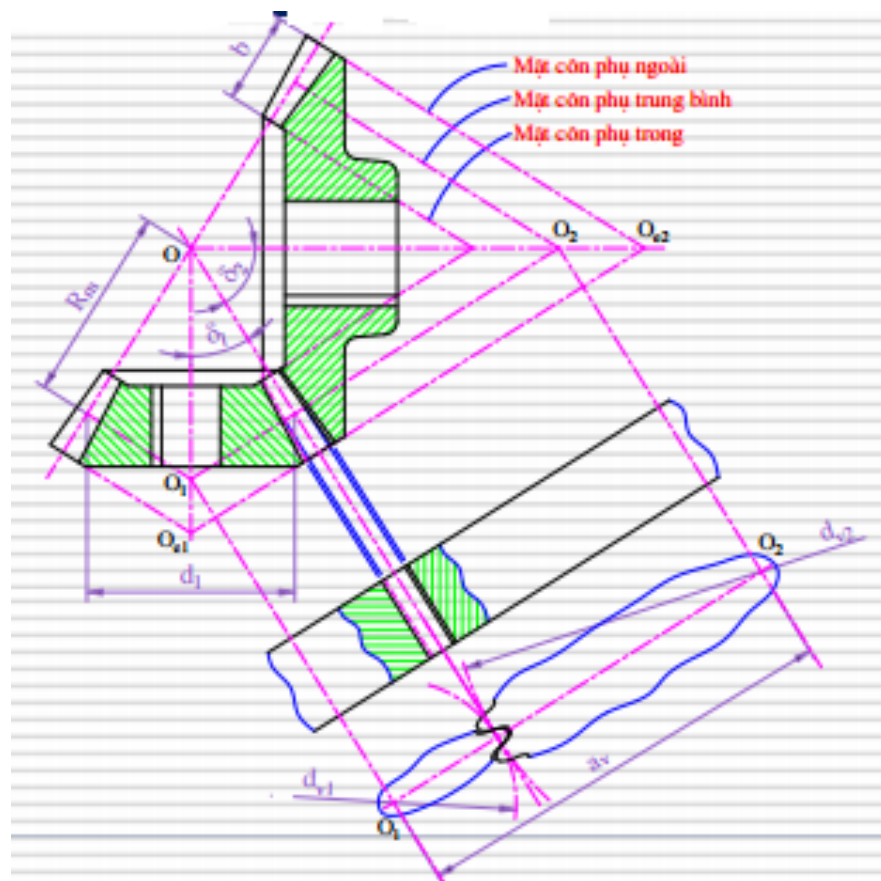
- Hướng: hướng tâm
- Độ lớn $F_{r1} = F_{t1} \operatorname{tg} \alpha_{t\omega}$

$$F_{t1} = F_{t2} = \frac{2T_1}{d_{\omega 1}}$$

$$F_{r1} = F_{r2} = F_{t1} \operatorname{tg} \alpha_{t\omega}$$

$$F_{a1} = F_{a2} = F_{t1} \operatorname{tg} \beta_{\omega}$$

$$F_{n1} = F_{n2} = \frac{F_{t1}}{\cos \alpha_{n\omega} \cos \beta_{\omega}}$$

- Modul vòng ngoài m_{te}
- Đường kính vòng ngoài

$$d_{e1,2} = m_{te} \cdot Z_{1,2}$$

- Chiều dài côn ngoài

$$R_e = \sqrt{\frac{d_{e1}^2 + d_{e2}^2}{2}} = 0,5 \cdot m_{te} \cdot \sqrt{Z_1^2 + Z_2^2}$$

- Đường kính trung bình

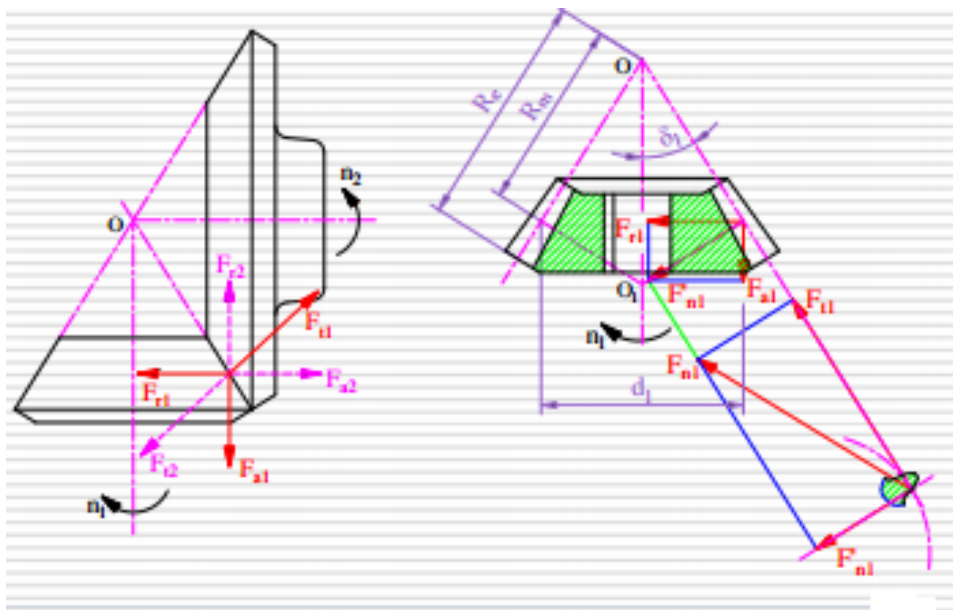
$$d_{m1,2} = 2\left(R_e - \frac{b}{2}\right) \sin \delta_{1,2} = 2(1 - 0,5K_{be}) \cdot R_e \sin \delta_{1,2} = 2(1 - 0,5K_{be}) d_{e1,2}$$

- Modul vòng trung bình m_{tm}

$$m_{tm} = \frac{d_m}{Z} = (1 - 0,5K_{be})m_{te}$$

- Tỷ số truyền

$$u = \frac{d_{e2}}{d_{e1}} = \frac{R_e \sin \delta_2}{R_e \sin \delta_1} = \operatorname{tg} \delta_2 = \frac{Z_2}{Z_1}$$

Lực vòng $F_{t1} = \frac{2T_1}{d_{m1}}$

Lực "hướng tâm" $F_{r1}' = F_{t1} \operatorname{tg} \alpha$

- Lực hướng tâm $F_{r1} = F_{t1} \operatorname{tg} \alpha \cdot \cos \delta_1$

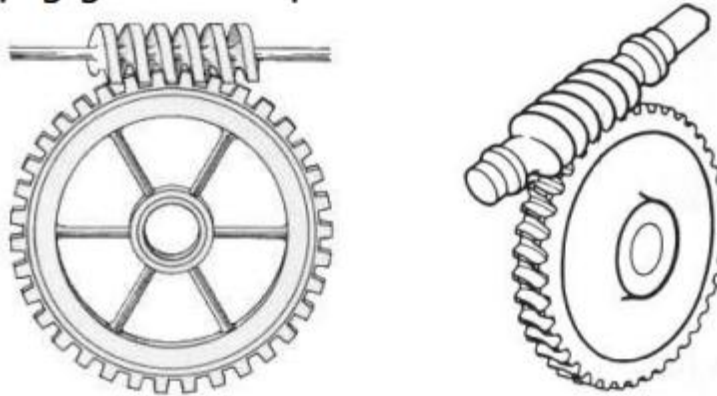
- Lực dọc trục $F_{a1} = F_{t1} \operatorname{tg} \alpha \cdot \sin \delta_1$

- Vì góc giữa 2 trục là 90°

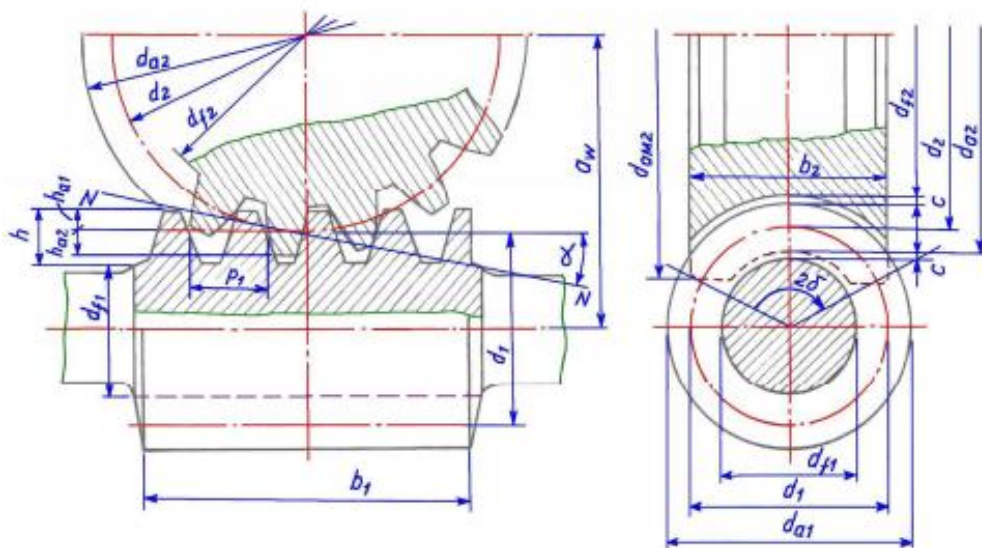
$\Rightarrow F_{t2} = F_{t1} ; F_{a2} = F_{r1} ; F_{r2} = F_{a1}$

IV . Truyền động Trục Vít.

- Truyền động trục vít dùng để truyền chuyển động giữa hai trục chéo nhau

- Trục vít là trục có ren, bánh vít là bánh răng

- d_1 : đường kính chia trục vít

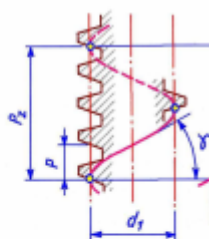
- **Modun m**

$$m = \frac{p}{\pi} \text{ được tiêu chuẩn hóa}$$

- **Hệ số đường kính q**

$$q = \frac{d_1}{m}$$

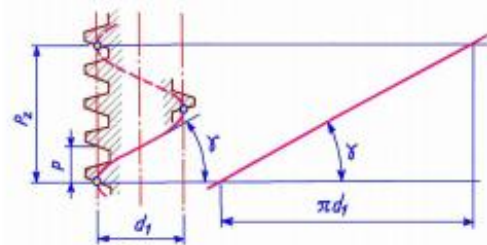
q tiêu chuẩn theo m

• **Số ren trục vít và số răng bánh vít**

- Số ren trục vít $z_1 = 1, 2, 4$
- Số răng bánh vít $z_2 = uz_1$
 $z_2 \geq 26$ (tránh cắt lẹm chân răng)
 $z_2 \leq 80$ (tránh gây nên biến dạng trục vít)

• **Góc vít γ**

$$\operatorname{tg} \gamma = \frac{p_z}{\pi d_1} = \frac{z_1 p}{\pi d_1} = \frac{m z_1}{d_1} = \frac{z_1}{q}$$

• **Khoảng cách trục $a_w = \frac{m}{2}(q + Z_2 + 2x)$**

Vận tốc vòng và tỷ số truyền

TV quay 1 vòng $\rightarrow$ BV quay $\frac{p_z}{\pi d_2}$ vòng

TV quay n_1 vòng $\rightarrow$ BV quay $n_2 = n_1 \cdot \frac{p_z}{\pi d_2}$ vòng

$$\text{Tỷ số truyền } u = \frac{n_1}{n_2} = \frac{\pi d_2}{p_z} = \frac{\pi m Z_2}{Z_1 p} = \frac{Z_2}{Z_1}$$

$z_1 = 1, 2, 4, z_{2\min} = 26 \Rightarrow u$ khá lớn

$$u = \frac{\pi d_2}{p_z} = \frac{\pi d_2}{\pi d_1 \operatorname{tg} \gamma} = \frac{d_2}{d_1 \operatorname{tg} \gamma} \neq \frac{d_2}{d_1} \Rightarrow \text{vectơ vận tốc}$$

$$v_1 \neq v_2$$

Vận tốc trượt

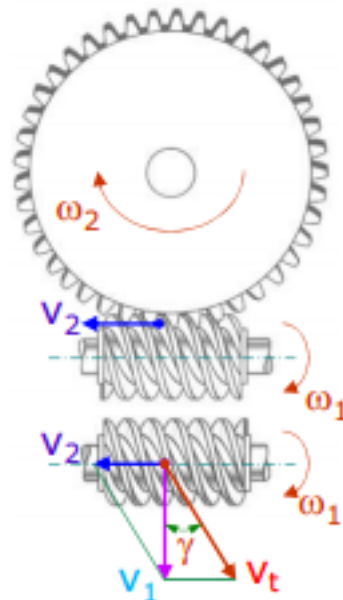
v_t : vận tốc trượt

$$v_t = \frac{v_1}{\cos \gamma} = \frac{\pi d_1 n_1}{60.1000. \cos \gamma}$$

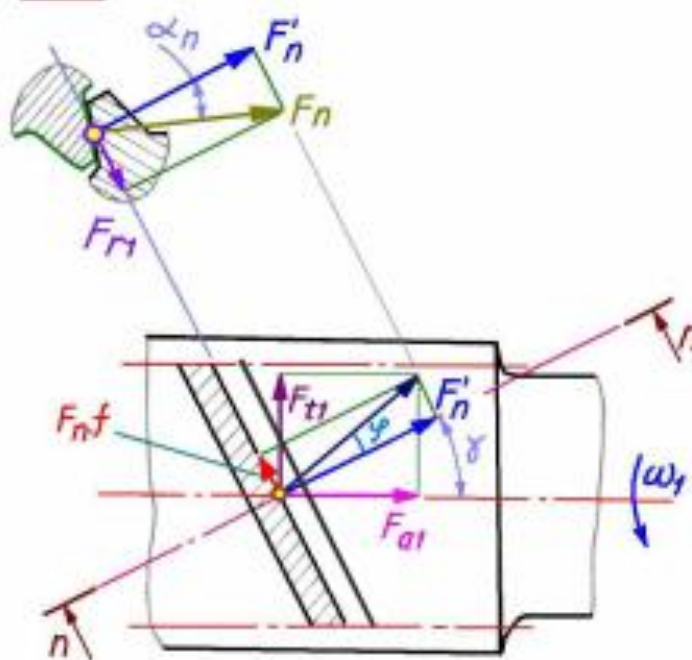
$$\operatorname{tg} \gamma = \frac{v_2}{v_1} = \frac{\pi d_2 n_2}{\pi d_1 n_1} = \frac{m Z_2}{m q u} = \frac{Z_1}{q}$$

$$\cos \gamma = \frac{1}{\sqrt{1 + \operatorname{tg}^2 \gamma}} = \frac{q}{\sqrt{Z_1^2 + q^2}}$$

$$v_t = \frac{m n_1}{19100} \sqrt{Z_1^2 + q^2}$$

n - n

$$F_{t1} = F_{a2} = \frac{2T_1}{d_1}$$

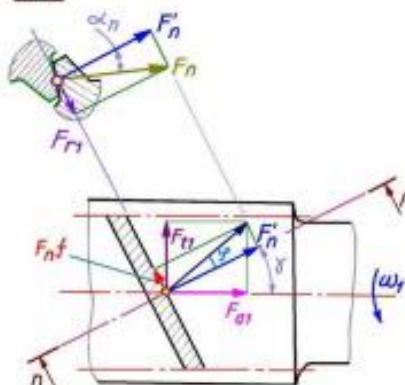
$$F_{t2} = F_{a1} = \frac{2T_2}{d_2}$$

$$F_{t1} = F_{a1} \operatorname{tg}(\gamma \pm \varphi)$$

$$F_{n'} = F_{a1} \frac{\cos \varphi}{\cos(\gamma \pm \varphi)}$$

$$F_{r1} = F_{a1} \frac{\operatorname{tg} \alpha_n \cos \varphi}{\cos(\gamma \pm \varphi)}$$

n - n

$$F_{r1} = F_{a2} = \frac{2T_1}{d_1}$$

$$F_{t2} = F_{a1} = \frac{2T_2}{d_2}$$

$$F_{r1} = F_{a1} \operatorname{tg} \gamma$$

$$F_{r1} = F_{r2} = F_{t2} \frac{\operatorname{tg} \alpha_n}{\cos \gamma}$$

$$F_n = \frac{F_{t2}}{\cos \alpha_n \cos \gamma}$$

